

Thiết kế dự án hiệu quả: Niềm tin và Thái độ Sự chín chắn

Sự chín chắn

Ellen Langer, một nhà tâm lý học của đại học Harvard, đã phát triển lý thuyết của “sự chín chắn” dựa trên nghiên cứu hành vi con người. Hành vi chín chắn là hành vi khôn ngoan, nhưng không chỉ có thế, đó còn là một cách để trải nghiệm đầy đủ cuộc sống. Không như việc Costa, Tishman và Perkins cố gắng xác định một loạt các thái độ cụ thể tạo nên tư duy hiệu quả, trong đó Langer sử dụng thuật ngữ “sự chín chắn” để mô tả một vài hành vi giúp con người có thể đưa ra các quyết định sáng suốt.

Hành vi chú tâm bao gồm năm cách tương tác khác nhau với thế giới:

- Tạo năm phạm trù mới và điều chỉnh những phạm trù cũ
- Điều chỉnh các hành vi vô thức
- Nằm bắt các tiền đề mới
- Chú ý đến quá trình hơn là kết quả.
- Bỏ qua các điểm không chắc chắn

Tư duy lại những phạm trù mới

Những người suy nghĩ không chín chắn thường dựa vào các phạm trù tương đồng và không được kiểm chứng. Việc tạo ra các phạm trù mới và đặt lại tên các phạm trù cũ là biểu hiện của cách cư xử có suy nghĩ. Việc đặt lại tiêu chí cho con người và các công cụ con người và công cụ cho chúng ta nhiều lựa chọn hơn trong việc tạo ra sản phẩm tốt.

Phân tích hành vi vô thức

Thường rất khó nhớ những hành vi cụ thể nào đã trở thành hành vi vô thức. Trong một số trường hợp, việc thực hiện thiếu suy xét các nhiệm vụ có thể kiềm hãm sự phát triển và mở mang trí tuệ. Việc có cách nhìn mới về các kiểu hành vi vô thức để thay đổi và tinh lọc chúng có thể dẫn đến nhiều kết quả hơn mong đợi. Với việc giúp học sinh chú ý tới các hành vi vô thức đã cản trở các em và ngăn trở việc thích nghi với tình huống mới giáo viên có thể giúp các em học cách suy nghĩ chín chắn hơn.

Tiếp nhận thông tin mới

Chúng ta thường hình thành ý tưởng dựa trên những ấn tượng đầu tiên và giữ những ý tưởng này ngay cả khi có chứng cứ trái ngược tồn tại. Langer gọi đây là “các kết luận chưa chín chắn về mặt nhận thức”(trang 22). Những người suy nghĩ chín chắn sử dụng tất cả những công cụ sẵn có để tăng cường sự hiểu biết của mình. Thông tin mới có thể đến từ nhiều nguồn khác nhau, và những người suy nghĩ chín chắn không giới hạn bản thân vào một khía cạnh hay một giải pháp cho các vấn đề.

Trong trường học, những học sinh có suy nghĩ thiếu chín chắn thường tách biệt kiến thức các môn học. Chính vì vậy mà chúng chẳng bao giờ nghĩ rằng toán học lại có thể giúp chúng hiểu được lịch sử, hay không bao giờ nghĩ rằng nghệ thuật có thể đóng một vai trò nào đó trong khoa học. Tuy nhiên, những học sinh có suy nghĩ chín chắn thường chú ý những đặc điểm tương đồng hiển nhiên giữa các sự vật và ý tưởng khác nhau cũng như tạo nên các tiêu chí mới bằng những thông tin này.

Chú trọng đến quá trình hơn kết quả

Xã hội và trường học thường khiến con người phải suy nghĩ về cuộc sống thông qua thành quả mình đạt được. Một quá trình định hướng: “Ta thực hiện điều đó như thế nào?” thay vì “Ta có thể thực hiện điều đó không?”, hướng sự chú ý đến việc xác định các bước cần thiết trong quá trình” (trang 34). Nằm bắt mỗi giai đoạn khi nó đến cũng là chú ý đến việc tạo ra những thay đổi và điều chỉnh để dẫn đến các kết quả tốt hơn .

Sự chú trọng này giúp cho học sinh “tấn công” vào các dự án lớn theo từng phần nhỏ bằng cách suy nghĩ về bước tiếp theo phải thực hiện hơn là suy nghĩ về tất cả mọi việc cùng một lúc. Giáo viên có thể giúp học sinh tập trung vào tiến trình bằng cách chỉ ra rằng tất cả các kết quả có được là nhờ sự làm việc theo các quá trình và một số quá trình hiệu quả hơn các quá trình khác. Cung cấp cho học sinh công cụ để lập kế hoạch và những thực hiện các quá trình có thể giúp thuyết phục các em về giá trị của việc tập trung chú ý đến cách thức mọi việc được hoàn thành và việc tốn ít thời gian suy nghĩ xem dự án sẽ như thế nào khi hoàn thành.

Chấp nhận điều không chắc chắn

Nhiều người thường hay dựa vào sự phán đoán. Họ chỉ biết rằng việc B theo việc A và nó luôn luôn như thế. Họ thích có khả năng tự lập kế hoạch cho những việc sẽ xảy ra chính xác theo những cách chúng vốn có. Tuy nhiên, những người chín chắn biết rằng thế giới thường rất khó hiểu, không thể dự đoán và thường rất phức tạp.

Những học sinh có được tâm lý thoải mái với điều không chắc chắn và mơ hồ thì sẽ rất có lợi thế khi thực hiện tư duy rõ ràng. Các em ít khi đi đến kết luận ngay chỉ để mọi cái ổn thỏa, và các em sẽ không bị thuyết phục bằng những câu trả lời đơn giản đối với các vấn đề phức tạp.

Khả năng chấp nhận những gì không chắc chắn có thể xuất phát một phần từ tính cách cá nhân, nhưng nó có thể được nuôi dưỡng. Nhiều đứa trẻ cảm thấy không thoải mái khi không nhận được sự hướng dẫn cụ thể, và thật khó cho giáo viên khi cố kiểm chế nói với học sinh chính xác các em nên làm gì thay vì để cho các em tự gắng sức tìm ra quyết định riêng của mình. Mục đích của việc cho phép học sinh làm việc thông qua các vấn đề mơ hồ là để giúp các em trở thành chuyên gia tìm ra cách giải quyết vấn đề. Cách tốt nhất để hỗ trợ học sinh trong việc học lúc này là cung cấp cho các em các kỹ thuật chung, như là kỹ thuật tư duy để học sinh có thể áp dụng sau đó đối với vấn đề cụ thể mà các em đang thực hiện và cho những vấn đề khác tương tự sau này.

Tuy nhiên, giáo viên phải ghi nhớ rằng có một sự khác biệt giữa việc cho phép học sinh tự lực tìm ra câu trả lời của riêng mình với việc yêu cầu các em đoán ra một câu trả lời mà không cung cấp cho các em thông tin cần thiết. Nếu giáo viên biết một cách chính xác những gì mình muốn học sinh học hoặc trải nghiệm, thì việc yêu cầu các em tự lực tìm ra câu trả lời mà thiếu sự hướng dẫn mang lại hiệu quả trái ngược. Điều này khiến học sinh nghi ngờ rằng động cơ của giáo viên về việc không cho các em sự hướng dẫn cụ thể là để đánh vào nhược điểm của các em.

Khái niệm về sự chín chắn có thể rất hữu ích trong lớp học. Trong lúc các khung tư duy khác như là Thói quen tư duy của Costa và Khuynh hướng Tư duy của Tishman và Perkins chia nhỏ quan điểm tư duy thành những chủ đề cụ thể để việc dạy và đánh giá dễ dàng hơn, một thuật ngữ chung như sự chín chắn có thể là một cách tích cực để thu hút sự chú ý của học sinh vào cách thức mà các em thực hiện các nhiệm vụ. “Nhớ là hãy suy nghĩ chín chắn trong khi lập kế hoạch cho thí nghiệm của mình” hoặc “Đừng quên suy nghĩ chín chắn trong khi thảo luận dự án” có thể là một cách nhắc nhở đơn giản đối với việc sử dụng những thói quen tư duy giúp cho việc phát triển tư duy hiệu quả.

Tham khảo

Langer, E. J. (1989). Sự chín chắn. New York: Merloyd Lawrence.